

הרב אליעזר יהודה ולדינברג, ירושלים

מאסר כאמצעי וכעונש

הטלת מאסר על אדם באה לשם אחת משלשת המטרות דלהלן: א) עד לבירור המשפט; ב) בתורת אמצעי; ג) בתורת עונש. בזה נבא בעזה"ת לברר את מקורם של סוגי המאסר השונים בתורת משה הכתובה והמסורה, באיזה מדה מותרת הטלת מאסר ובאיזה אסור.

פרק א. מאסר עד לבירור.

א) מאסר עד לבירור המשפט בתורה שבכתב. שימוש במאסר עד לבירור המשפט מצינו פעמיים בתורה שבכתב: בבן האשה הישראלית שנקב את השם נאמר: „ויניחוהו במשמר לפרש להם על פי ד'“ (ויקרא כ"ד, י"ב); במקושש ביום השבת נאמר: „ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו“ (במדבר ט"ו, ל"ד). „משמר“ זה היינו בית סוהר, כמו שתרגם אונקלוס ויונתן וכן פירש באבן עזרא. שני מקרים אלה אינם דומים בכל זל"ז. בנוקב את השם לא ה' ידוע בכלל אם דינו במיתה. מה שאין כן במקושש שלא ה' ידוע באיזה מיתה לדוננו. ואמרו בספרא (שם) „ויניחוהו במשמר“, ולא הניחו מקושש עמו ושניהם היו בפרק אחד. ויודעים היו במקושש שהוא חייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת, אבל לא היו יודעים באיזה מיתה יומת שנא' „כי לא פורש מה יעשה לו“. וכאן הוא אומר „לפרש להם על פי ד'“, שלא היו יודעים אם חייב מיתה או לאו. ע"כ. (מספרא זה יש ללמוד עוד הלכה, שאלה שדינם נגמר למיתה מכניסים אותם לתא מיוחד ולא עם שאר האסירים, אפילו עם אלה שמסופקים שמא גם הם יהיו נידונים למיתה. דקדוק זה הוציא הספרא ממש"כ במקלל „ויניחוהו“ ולא בלשון „ויניחו“ כמו שנאמר במקושש, ודייק מזה שהכונה להשמיענו שהניחוהו לבד. וכן הוא ברש"י שם „ויניחוהו לברו“ וכו'. — טעם הדבר מסביר השפתי חכמים „דשמא לא יהיה במיתה ויצטער זה שסבר הואיל ויושבים יחד — ימיתוהו“)

ב) לימוד לדורות לענין מאסר עד לבירור.

בגמרא בבלי סנהדרין (ע"ח, ע"ב) מצינו לענין חבישה בבית הסוהר מחלוקת בין ר' נחמי' ורבנן. לפי הסלקא דעתין שבגמ', לפי ר' נחמי' למדים דין חבישה ממקושש. אולם זה נדחה, מכיון שאין ללמד ממקושש אלא כשברור הדין שמחויב מיתה והספק אינו אלא איוו מיתה. ומסיק שלמדים ממגדף שנחבש למרות שלא היה ידוע אם מחויב מיתה בכלל. לדעת רבנן אין ללמד גם ממגדף, שהי' רק הוראת שעה, אלא שזה נלמד ממה שנאמר ברוצח „אם יקום ויתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה“ (שמות כ"א, י"ט) מלמד שחובשים אותו, שכן משמעות הכתוב, רק לכשיקום הנפגע אז — „ונקה“, שעד אז ה' חבוש (רש"י שם).

יוצא מזה שלדעת ר' נחמ"י למדים חיוב מאסר גם למי שעבר עבירה שאין ידוע בכלל אם יש עליה חיוב מיתה. אולם לרבנן רק כשעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה אם כי עדיין הדבר בספק אם עשה את המעשה באופן המחייב, וכגון הרוצח שהדבר תלוי אם מת חברו מהמכה או לא, או יש דין חבישה. ואם עדיין לא נתברר ע"י חקירת העדים אם נעשה על ידו המעשה, לכאורה לשתי הדעות אין לחובשו.

אבל בספרי במדבר (שם) לומד ממקושש „שכל חייבי מיתה נחבשים“. וזה תמוה לכאורה שהוא לא לפי מה שנוקטים בגמ' בין לרבנן ובין לר' נחמ"י. והנראה שהלימוד הוא פשוט, כי שם במקושש מכיון שלא ידע משה מיתתו במה, הניחוהו עדיין גם בלי השבע חקירות ודרישות על עצם העבירה. וממילא לא ידעו עוד אם יצא חייב, שהרי יתכן גם שהעדים לא התרו בו כראוי וכד'. ולכן לומד מזה הספרי שכל הנאשמים בחיוב מיתה נחבשים גם טרם שנתקרו העדים כהלכה. אבל הגמ' בסנהדרין דנה על מקרה כשעצם האשמה עוד לא ברורה שכל עוד שלא מת הנפגע אין כאן דין רוצח כלל, וזה אין ללמוד ממקושש שלפי דברי העדים הרי עשה מעשה המחויב מיתה.

ג) מאסר במקרה שאין עדיין עדים בכלל.

נשאר לנו עוד מקום לברור אם אפשר לאסור כשיצא קול על האדם שהוא אשם, אבל עדיין לא באו עדים לפנינו להעיד עליו. כמוכן, כשבאים עדים לפנינו, אם יש צורך בחקירה מוקדמת לראות אם יש ממש בדבריהם, בכדי להטיל על האדם מאסר. ספק זה מבואר הוא בירושלמי (סנהדרין פ"ו, ה"ח) על דברי המשנה „המגדף אינו חייב עד שיפרש את השם, אמר ר' יהושע בן קרחה בכל יום דנים את העדים בכינוי. נגמר הדין לא היו הורגים בכינוי“. ואמרו בזה בירוש': „ר' ירמיה בשם ר' שמואל בר יצחק זאת אומרת שדנים מספק (ממתני' דקתני בכל יום היו דנים בכינוי ואעפ"י שעדיין לא שמעו מהעדים שהעידו על ברכת השם המיוחד היו דנים אם כך הוא יאמרו העדים אח"כ כזה הוא חייב. פנ"מ) האיך עבידא (כלומר לענין מה קאמרת זאת אומרת. פנ"מ) פלוני הרג את הנפש יהא נדון עד שיבואו עדין (קס"ד דשמעו קלא בעלמא פלוני הרג את הנפש תופסים אותו ויהא נדון אם כך היה יהא מתחייב בכך עד שיבואו עדין ויעידו ויוגמר דינו. פנ"מ). א"ל ר' יוסי ותפשיין בר נשא בשוקא ומבזין ליה (בתמיה. ומבזין ל' על קול בעלמא. פנ"מ). אלא כיני פלוני הרג את הנפש והרי עדין שהרג את הנפש, יהא תפוס עד שיבואו עדין (אנו שומעים ממתני' אם יש עדים שהרג את הנפש. אעפ"י שעדיין לא חקרו ודרשו להעדים תופסים אותו עד שיבואו עדים לפני ביה"ד ובודקים אותו. פנ"מ).

הרי נפשט ספקנו מתוך הירושלמי, שכל שיש עדים אעפ"י שעדיין לא חקרו ודרשו אותם אוסרים אותו מיד. אולם בלי עדים רק עפ"י קול בעלמא אין רשות לבזותו ולאסרו.

וכן ראיתי בחידושי הר"ן לסנהדרין (ב"ו, ע"א) שכותב שנראה מתוך הירוש' שמכיון שבאו העדים ואמרו לפני ביה"ד, פלוני גזל, אעפ"י שלא קבלו עדותם חובשים אותו, אבל אם לא באו עדים לפנינו אינו בדין לחבשו ולבזותו חנם, עכ"ל.

(הוכחת הירוש' מהמשנה, אעפ"י שבמשנה אין מדובר כלל על דין חבישה, נראה שהוא מתוך שהתירו לדונו ולבזותו בדין על הספק. כמו כן יש ללמוד שמותר גם לאוסרו ולבזותו. שמכיון שבאו עליו עדים להעיד על העבירה שעבר, מאותה שעה חלה עליו תורת נאשם ומותר לביה"ד לנקוט נגדו באמצעים הנחוצים).
(ד) הוצאה בערבות עד המשפט.

מדברי רש"י סנהדרין שם (ע"ח, ע"ב) מבואר שכל ענין המאסר בעבירה הנוגעת למשפט מות הוא כדי שלא יברח, שכן כתב שם „אם אמדוהו למיתה חובשים את המכה שלא יברח עד שנראה אם ימות או לאו". ולפ"ז לכאורה הדין שאם הנאשם נותן ערבות מספקת שלא יברח משחררים אותו עד לביורו. אבל במכילתא משמע שענין המאסר הוא לא רק כדי שלא יברח אלא הוא גם בתורת קנס, ולא מועיל שחרור בערבות, שכן נאמר שם: ונקה המכה יכול יתן ערבים ויטייל בשוק, ת"ל אם יקום להתהלך בחוץ מגיד שחובשים אותו עד שמתרפא. הרי בפירוש שאין מועיל נתינת ערבות, והיינו משום שמאסר בא גם בתור עונש, שכן היא משמעות לשון המכילתא „שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק". אף הרמב"ם, אם כי אינו מזכיר בפירוש כלשון המכילתא שאין מועילה ערבות, מ"מ אינו מזכיר גם שהמאסר הוא רק בכדי שלא יברח, אלא פוסק סתם „אם אמדוהו למיתה אוסרים את המכה בבית הסוהר מיד וממתינים לזה אם מת יהרג המכה (פ"ד מהל' רוצח, ה"ג). ומלשון המכילתא „שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק", משמע שכן הוא הדין בדיני ממונות, ובא לאפוקי בזה שלא מועיל כן בספק דיני נפשות.

פרק ב. מאסר בתורת אמצעי כפיה

(א) מאסר בדיני ממונות.

מכל האמור בפרק הקודם נלמד לכאורה שאין להשתמש בעונש מאסר כי אם כשהענין נוגע דיני נפשות, אבל כל שאינו נוגע לנפשות אין רשות להשתמש בעונש חבישת הגוף. וכן יש לכאורה לדייק ביותר מהלשון שצ"ב ברש"י דכתובות (ל"ג, ע"ב) דאיתא „ואי מיית קטלינן ליה כיון דאמרת חובשין מכלל דאי מיית ניזק קטלינן ליה להאי דאי לאו לקטלא למאי חבשינן ליה", ומשמע לכאורה מלשון זה כנ"ל, שאין חובשין אלא בדיני נפשות.

אכן במקום אחר מצינו מפורש ברש"י שחובשים אפילו על שאר דברים כשהמאסר בא בתורת אמצעי שיקיים מה שהוטל עליו; והוא בפסחים (צ"א, ע"א) כמה שאמרו שם לענין שחיטת קרבן פסח על החבוש בבית האסורין: אמר רבה בר רב הונא א"ר יוחנן לא שנו אלא בית האסורין דכושיים אבל בית האסורין דישיראל שוחטין בפני עצמן וכו'. ומפרש רש"י וז"ל „בית האסורין של ישראל כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון אי נמי כדתניא (כתובות ל"ג) אם יקום והתהלך בחוץ וגו' וכי תעלה על דעתך זה מהלך בשוק וזה נהרג אלא מלמד שחובשין אותו עד שנראה מה תהא עליו" עכ"ל. הרי דעת רש"י מפורשת שאפשר להשתמש בחבישה בבית הסוהר בתורת אמצעי אפילו כשלא נוגע כלל לענין דיני נפשות, כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון.
וכפי הנראה מקור דברי רש"י אלו הוא מכח דין הכפיה שיש לבית דין

עד שיקיים מה שהוטל עליו, ומכיון שיש בידם להכותו עד שתצא נפשו (עיין כתובות פ"ו; הילין קל"ב, ע"ב) כמו כן יש כח בידם כאחד מדרכי הכפיה לחובשו בבית הסוהר.

ועיין בתשובת הרי"ף (סי' קמ"ו) שמבואר שם גם כן שמי שלא קיבל את הדין אפשר גם לחבשו אותו.

ב) חבישה עבור אי-תשלום חוב.

א. והנה דבר זה אם יש כח בבית דין לחבשו עבור אי-תשלום חוב הוא נפתח בגדולים, ויש בזה כמה פרטי דינים, כמו שנתבאר.

הרשב"א בתשובותיו (ח"א, סי' אלף ס"ט) נשאל על מי ששעבד עצמו ונכסיו והבריח נכסיו היחבש גופו כיון ששיעבד גופו או לא; והשיב, "אין הגוף משועבד שימכר וישלם כגנב שנמכר בגניבתו ולא כדי שיחבש, שאין אדם כותב כן להשתעבד ולעשותו כעבד, אלא הרי הוא משועבד כלוה ונכסיו כעבדו ולומר שלא נכסיו אלו שיש לו עכשיו בלבד ושם אין לו נכסים עכשיו וכו'" עכ"ל. נלמד מדברי הרשב"א שסובר שאין לאסור עבור חוב אפילו כשיש לו ואינו רוצה לשלם, שהרי נידון שאלתו היה במי שהבריח נכסיו ובכל זאת השיב שאין לאסרו.

ב. הרא"ש בתשובותיו (כלל ס"ה, סי' י') נשאל ג"כ בכגון זה אם יהא רשאי שום יהודי מוציא שטר חוב על יהודי אחר לתפוס את גופו, מכח אותו שטר חוב. והשיב: "וז"ל, "דבר ברור הוא שאם אין ללווה ממון לפרוע לא יתפוס המלוה גופו של לוה דכתיב ואם אין לו ונמכר בגניבתו ודרשו חז"ל בגנבתו ולא בכפלו, בגנבתו ולא בזממו, וה"ה בגנבתו ולא בחובו ואפי' אם שיעבד גופו לכך אין השיעבוד חל על גופו דאם שעבד גופו למכרו כעבד אין שעבוד זה חל דאין עבד עברי נהג בזמן הזה, וגם המלוה עצמו אינו יכול להשתעבד בגופו וכ"ש ליסרו עד שיפרע לו אינו רשאי דתנן האומר סמא את עיני קטע את ידי שבר את רגלי חייב, ע"מ לפטור חייב, וא"כ למה יתפסוהו, להשתעבד בו אינו רשאי, ליסרו אינו רשאי, וכל זה בחוב שמלוה אדם לחברו אבל במס המלך נהגו הקהלות לתפוס כל מי שאינו פורע מס המלך ודינא דמלכותא דינא" עכ"ל.

ג. מדברי הרא"ש למדנו שחולק עם הרשב"א, שהרי מפרש בפירושו בתחלת תשובתו שאימתי דבר ברור הוא שלא יתפוס המלוה גופו של לוה דוקא "אם אין ללוה לפרוע", ומכלל לאו אתה שומע הן, דאם יש לו לפרוע ואינו רוצה לשלם יכול המלוה לתפוס גופו של לוה. ואף אם נרצה לדחות ולומר שלעולם גם ביש לו סובר הרא"ש שאין המלוה יכול לתפוס גופו של לוה, אלא שביש לו הרי יכול המלוה לאחוז באמצעים אחרים כדי להוציא כספו ממנו ואין לו צורך בתפיסת גופו, ולכן נקט הרא"ש באופן שאין לו שאו רוצה לתפוס גופו, וע"ז עונה שאינו יכול לתפוס גופו מ"מ נלמד זה מסוף דברי הרא"ש, שאחרי שמסביר שאינו יכול להשתעבד בגופו מסיק וכותב, "וא"כ למה יתפסוהו, להשתעבד בו אינו רשאי, ליסרו אינו רשאי", הרי שטעם הרא"ש שאינו יכול לאסרו הוא מפני שאין טעם במאסר מכיון שאינו יכול להשתעבד בו וגם לא ליסרו, וא"כ כל זה שייך באין לו לשלם, אבל ביש לו לשלם שפיר יש טעם לאסרו שעל ידי כך שלא יהיה חפשי בתנועותיו ישמש הדבר לחץ שיתרצה לשלם.

ד. כשיטה זאת של הרא"ש כפי הנראה סובר גם הרמב"ם. שפוסק (הלי' מלוה ולוה פ"ד, ה"א) וז"ל: „דין תורה בזמן שיתבע המלוה את חובו אם נמצאו ללוה נכסים מסדרין לו ונותנין לבעל חובו את השאר כמו שבארנו; ואם לא נמצא ללוה כלום או נמצאו לו דברים שמסדרין לו בלבד ילך הלוה לדרכו ואין אוסרין אותו ואין אומרין לו הבא ראייה שאתה עני וכו'” עכ"ל, ומשמע מפשטות דבריו של הרמב"ם שמשמיענו הדין שאין אוסרין אותו במקרה שלא נמצא ללוה כלום, שסובר שדוקא כשלא נמצא ללוה נכסים לתשלום החוב, אז הוא שאין אוסרין אותו, אבל בנמצא ואינו רוצה לשלם יכולים שפיר לאוסרו, ועמ"ש הלכה ב' מתקנות הגאונים להשבע משרבו הרמאים.

אבל מדברי המגיד משנה, משמע שביאר דעת הרמב"ם עפ"י שיטת הרשב"א שא"א בכלל לאסור עבור איתשלום החוב, שכותב על דברי הרמב"ם „זה פשוט שלא מצינו בשום מקום חיוב גוף מחמת ממון ולא שבועה שאין לו, וטעם זה של „שלא מצינו בשום מקום חיוב גוף מחמת ממון” הרי שייך אפילו ביש לו ממון, וכנ"ל בשם תשו' הרשב"א.

ה. גם הריב"ש בתשובותיו (כ"י תפ"ד) נשאל על כגון זה, בראובן שלוה משמעון ונתחייב לו בקנין בכל תוקף בתפישת הגוף ועתה שמעון המלוה תבע חובו מראובן הלוה ונמצא שאין לו ובקש שיהיה הלוה נתפש בגופו כפי החיוב שנתחייב לו, והלוה טוען שאינו מן הדין שיהיה נתפש בגופו על שום שעבוד. והשיב שהדין עם הלוה שאין אדם יכול לשעבד עצמו ולהתנות להיות נתפש בגופו וכו' ולהיות במסגר אסיר ובית כלא יושבי חשך וכו' ואיך ימשכנו בגופו שצריך לבקש פרנסתו בשוקים וברחובות, ומביא שהרא"ש מטולייטולה ז"ל כתב כן בתשובת שאלה שאפילו התנה על עצמו שיתפוס המלוה את גופו וכתב לו זה בשטר אינו מועיל ואינו יכול לאסרו ולא להשתעבד, ומוסיף וכותב וז"ל „ובאמת כי בעירנו זאת נוהגין הדיינים לתפוס הלוה בגופו כשנתחייב כן והוא מצד תקנת הקהל. ועוד תקנו הקהל שאף בלא חיוב יתפש כל אדם על תביעה שיתבעוהו או יתן ערבים על התביעה הנקרא קיום ב"ד, ואני רציתי למחות בידם על התקנה ההיא באשר שהיא שלא כדין תורתנו, ואמרו לי כי זו תקנת השוק מפני הרמאין ושלא לנעול דלת בפני לווי, והנחתים על מנהגם, ומ"מ אפשר לומר שאם הלוה מוחזק שיש לו מטלטלים ומבריתן אפשר לבית דין לכופו ולאסרו וכו'. אבל לכ"ע בפריעת בעל חוב מצוה איכא ואי אמר לא בעינא למעבד מצוה וא"א לב"ד לירד לנכסיו דודאי מכין אותו עד שתצא נפשו וכו' וכיון שאפשר לב"ד להכותו כדי שיקיים מצוה זו ג"כ אפשר להם לאסרו כדאמרינן בפ' אלו מגלחין, מנא לן דכפתנין ואסרינן ועבדינן הרדפה דכתיב הן למות, הן לשרושי הן לעונש נכסין ולאסורין, אבל אם הלוה עני ואין לו לשלם הדבר ברור שאסור לתפסו בגופו ולענות נפשו, ואיני רואה שום צד אחר שיהיה מן הדין לתפשו בגופו כיון שאין לו מה לשלם אלא אם כן נשבע לשלם עצמו בבית הסוהר ושלא לצאת משם עד שיפרע חובו שבענין זה תופסין אותו בגופו כמו שנשבע כדי לקיים שבועתו” עכ"ל.

ו. וכמה הלכתא גבירתא אנו למדים מסוף דבריו אלה של הריב"ש:

א) אף שסובר שעל פי דין אי אפשר לאסור עבור ממון בטוען שאין לו לשלם

בכל זאת מועיל לזה תקנת קהל שיוכלו לחבוש מטעם תקנת השוק מפני הרמאין ושלם לנעול דלת בפני לוויין, שהרי מעיד שבעירו נהגו הדיינין לתפוש הלוח בגופו מצד תקנת הקהל, ושמתחילה רצה למחות בידם, על כך באשר הוא שלא כדין תורתנו, וכשאמרו לו כי זו תקנת השוק מפני הרמאין ושלא לנעול דלת בפני לוויין הניחם על מנהגם; ב) כשיש ללוח מטלטלין ומבריחין יש כח לב"ד לאסרו עפ"י דין תורה. ומוזה שכותב חידוש זה מדעתו בלשון "ומ"מ אפשר לומר" אעפ"י שמקודם לזה הזכיר מה שהרא"ש השיב על זה, משמע לכאורה שהריב"ש היה מפרש כוונת הרא"ש שסובר שאין לאסור אפי' כשיש לו ממון, וכמו שרצינו מתחלה לפרש (ורק בענינותו שבנו להוכיח שמוכח מהרא"ש שסובר שביש לו ממון יכולין לאסרו). ג) שאם נשבע הלוח לשים עצמו בבית הסוהר ושלא לצאת משם עד שיפרע חובו בענין זה תופסין אותו בגופו אף באין לו מה לשלם כדי שיקיים שבועתו.

ז. בטור חר"מ (סי' צ"ז) מביא בסתם דברי אביו הרא"ש ז"ל בתשובה, שאפי' אם התנה על עצמו שיתפוס המלוה את גופו וכתב לו בשטר אינו מועיל ואינו יכול לא לאוסרו ולא להשתעבד בו. והבית יוסף מצייין ע"ז שכ"כ גם הרשב"א ומוסיף וכותב, "ואע"פ שמצאתי כתוב בשם ס' האגודה דאדם שיש לו ואינו משלם חובשין אותו והביא רא"י מדאמרינן (שבת קכ"א) אבא בר מרת הוי מסקי ביה זווי בי ר"ג הוי מצערי ליה, נראה לי דלאו רא"י הוא דהנהו דבי ר"ג איכא למימר דהוי עבדי דר"ג דהווי פריצי כדאיתא בר"פ מי שאחזו ובשאר דוכתי והווי עבדי שלא כדיון עכ"ל, ועיין בב"ח מש"כ ליישב ולחזק ראית האגודה. ולענ"ד תמוה לי מאד על הב"י שמשמע מלשונו זה שכתב, "ואעפ"י שמצאתי וכו' דאדם שיש לו ואינו משלם חובשין אותו וכו' נראה לי דלאו רא"י הוא וכו'" שפי' שהרא"ש והרשב"א והריב"ש כולם יחד סוברים שאפי' ביש לו אין חובשים אותו, ואיך ה"י יכול לפרש כן הא הרי בהריב"ש הדבר מפורש שסובר שביש לו ואינו רוצה לשלם יכולים ב"ד לאסרו ע"פ דין, וגם מדברי הרא"ש כתבנו לעיל להוכיח כן.

מאידך תמוהים לי דברי הד"מ אות ג' שמזווג יחד דברי הרא"ש והרשב"א וכותב, "ומ"ש הרא"ש והרשב"א דאין כח לאוסרו ולא להשתעבד בו היינו כשאין לו לשלם אבל כשיש לו לשלם ואינו רוצה שלא יהא רשות לב"ד לחבשו ולאסרו בכל דבר זה לא עלה על הדעת", ותמוה הרי בדברי תשובת הרשב"א מבואר בהדיא שלא התיר לחבוש אפילו כשיש ללוח נכסים ומבריחין.

כן תמוהין לענ"ד דברי הב"ח שכותב, "אכן מה שחובשין אף למי שאין לו מה לשלם ע"פ תקנות הקהלות אין להם על מי שיסמכו וכ"כ הריב"ש דאסור לתפוס בגופו ואין להם כח להקהל לתקן דבר זה לעבור על האיסור", ותמוה הרי בדברי תשו' הריב"ש מתבאר במפורש שיש כח לקהל לתקן לתפוס בגופו אף באין לו מה לשלם אם התקנה היא משום תקנת השוק מפני הרמאין ושלא לנעול דלת בפני לוויין, ומשום כך הניח הריב"ש את בני קהלתו גופיה לנהוג כמנהגם להיות הדיינין תופסין הלוח בגופו אף באין לו לשלם.

ח. בשו"ע חר"מ (סי' צ"ז, סעי' ט"ו) פוסק הב"י באופן סתמי שאין המלוה

יכול לא לאסור את הלוה ולא להשתעבד בו. היינו שהביי הולך לשיטתו שסובר שאינו יכול לאסרו אפילו ביש לו ואינו רוצה לשלם; והרמ"א מוסיף וכותב (ג"כ כפי שיטתו בד"מ) "ודוקא שאין לו לשלם אבל אם יש לו ואינו רוצה לשלם ב"ד חובשין אותו ומכין אותו עד שתצא נפשו וכופין אותו לשלם וי"א דאפי' אם אין לו לשלם אם ישבע להיות חבוש עד שישלם צריך לקיים שבועתו", ועיין בביאור הגר"א, ס"ק מ"ו, וראיותיו המה כראיותיהם הנ"ל של הריב"ש והאגודה.

וראיתי בחי' הגרשוני שכותב על דין זה של השו"ע וז"ל: "עיין בפסחים פ' האשה, דף צ"א ברש"י ד"ה בית האסורים של ישראל שכ' שתופסים כדי לשלם ממון". והנה סתם הבעל הגרשוני את דבריו מבלי לפרש אם כוונתו להוכיח מרש"י שתופסים כשיש לו לשלם, או אפי' כשאין לו; מפשטות דברי רש"י משמע שהמדובר הוא כשיש לו לשלם, שהרי כותב, "כגון לכופו וכו' לשלם ממון" ולשון לכופו משמע שיש לו ורק אינו רוצה לשלם. וכך משמע שפירש גם התומים (סי' צ"ז, ס"ק י"ג) שמביא דברי הגרשוני הנ"ל ומסיים בלשון "הרי דאף בזמן הבית היו חובשין אנשים אלמים לחבוש אותן עד שישלמו, וכ"כ הרא"ש והרי"ף במ"ק מנין דעבדינן הרדפה היינו מקום צר שא"י לברות, והרי הכל לפי עיני ב"ד, ובזמננו פשוט המנהג שחובשין ללוה כשאין לו לשלם ואין מוחה, ואולי הכל בחזקת שמבריחים נכסים, וצ"ע כי אין להם על מי שיסמכו" עכ"ל. ומדכותב התומים שאין למנהג לחבוש אף כשאין לו לשלם על מי שיסמכו, משמע מזה ברור שפירש דברי רש"י דווקא כשיש לו לשלם.

ט. ולעצם המנהג שנתפשט בזמנו של האו"ת לחבוש את הלוה כשאין לו לשלם ואין מוחה, כבר הבאנו שהמנהג הוא קדום, ויש למנהג סמך מדברי הריב"ש אם הוא בא בשביל תקנת השוק מפני הרמאין ושלא לנעול דלת בפני לווי, כי הרי בשביל טעם זה הניח גם הריב"ש את בני עירו על מנהגם. יתר על כן מטעם זה, שלא לנעול דלת, ראיתי בפלפולא הריפתא על הרא"ש בב"מ (פ"ה, סי' ל"ח, ס"קד) שכותב שראוי לתקן תקנות לפריעת ב"ח מה שהוא שלא מן הדין כמו לתפוס גופו בתפוסה וכיו"ב, ע"ש. הרי שלא רק שאפשר מטעם זה של נעילת דלת להניח המקום על מנהגו אם נהגו לאסור, אלא שראוי לכתחילה לתקן תקנת מאסר.

י. זהו הכל בסתם, אבל כל שידוע שהלוה הוא אדם נאמן ותמיד נשא ונתן באמונה ורק יד ד' היתה בו עתה שירד ר"ל מנכסיו, באופן זה פשוט וברור שראוי לנהוג בו ע"פ מדת הדין ולא עפ"י התקנה, ואין לאסרו ולא להענישו בשום עונש, אלא בכגון זה על בעלי החובות להזדיין בסבלנות עד אשר ירוחם הלוה מן השמים. וכבר נזכרנו לדעת מדברי הפוסקים שהבאנו לעיל כמה כרכורים כרכרו עד שהתירו בכלל לחבוש עבור אי"תשלום ממון, וככל המראה הזה אנו מוצאים בתשובת מהרשד"ם חח"מ (סי' ש"צ) שנשאל על ראובן שיש עליו חובות רבים ואין ידו משגת לשלם לבעלי החוב, אם יש להם רשות לחובשו בבית האסורים, או הדין גותן שפוטרין אותו כמ"ש הרמב"ם בפ"ב דהל' לוה ומלוה. והוא השיב: דין זה מרגלא בפי הכל, כי אין לשום ישראל לחבוש לחברו בבית האסורים בשביל חוב וכו'. הן אמת כי נראה בעיני נמצא רמז שיש לחבוש למי שחייב ואינו משלם ממס'

פסחים ס' האשה וכו' ואעפ"י שאפשר להעמיד דברי רש"י בממון שבא לידו באיסור, מ"מ לא משמע הכי וכו', מ"מ זה ודאי למי שידענו שיש לו במה לשלם וכו' אבל כשידוע שאין לו כח לשלם או אפילו שאין ידוע והוכחנו באיש ההוא שנשא ונתן באמונה אלא שעתה אומר שאין לו במה לפרוע ככה"ג ודאי אסור לכופו כלל אלא נשבע שכן הוא שאין לו וכשיהיה לו שיפרע ודי וכו' עיי"ש במהרשד"ם. הרי שבתחילה הביא המהרשד"ם המרגלא בפני הכל שאין בכלל לאסור עבור חוב, ורק אח"כ הביא רמז להבוש למי שחייב ואינו משלם מדברי רש"י הנ"ל בפסחים, ומסיים בברור שכל שידוע שאין לו כח לשלם או אפי' שאין ידוע אלא שהכרנו באיש הוא שנשא ונתן באמונה אלא שעתה אומר שא"ל במה לפרוע, שבכה"ג ודאי אסור לכופו כלל אלא נשבע שכן הוא שאין לו ויפרע כשיהיה לו ודיו. (ג) חבישה בגלל אי תשלום מסיים.

בנוגע לחבישה בגלל אי־תשלום מסיים, ראיתי בס' זכור לאברהם ח"ב, חח"מ אות מ' שמביא בשם ס' חזה התנופה, וז"ל: „המסים פשוט בכל הגולה שכל מי שמחויב לקהל חובשין אותו בבית הסוהר ואין מביאין אותו לפני ב"ד אלא טובי העיר דנין אותו כפי מנהגם ואינו יוצא משם עד שיפרע או יתן ערב או ישתעבד עצמו בשטר ואין כאן טענת אונס ולא תועיל מודעא" עכ"ל ועיין ברא"ש ובריב"ש הנ"ל באותיות ג' וה', וכפי הנראה דבר זה הוא ככל הדברים שהם מהלכות מנהג־מדינה (ועיין בזה בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ב, סימנים כ"ב, כ"ג וכ"ד).

פרק ג'. מאסר בתורת עונש

מאסר בתורת עונש מצינו בשני אופנים, והם: (א) מאסר עד מיתה או קרוב לה; (ב) מאסר לזמן מסוים. (בתוך בירורים אלה כלול גם ענין חבישה בצינוק).

(א) מאסר עם מיתה או קרוב לה.

א. בסנהדרין (פ"א, ע"ב) מצינו שלשה אופני מאסר שאוסרים עד מיתה. האחד במשנה שם: מי שלקה ושנה בית דין מכניסין אותו לכיפה (שהיא מלא קומתו. גמרא'. „כיפה מושב מאסר שעושיין בבית הסוהר גבהו כשיעור קומת האדם שוה בשוה ואין לו שום מקום להתפשט ולא לישן. רמב"ם בפיה"מ) ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת. ובגמרא מעמידין שהכונה במלקיות של כריתות (לאו שיש בו כרת והתרו בו למלקות; רש"י) ועבר אותה עבירה עצמה שלש פעמים דעל השתים לוקה ובשלישית מכניסין אותו לכיפה, דבכה"ג גברא בר קטלא הוא (בידי שמים יכרתוהו. רש"י) וקרובי הוא דלא מיקרב קטליה (עדיין לא נתקרבה מיתתו. רש"י) וכיון דקא מוותר לה נפשיה (דמפקיר עצמו לעבירות. רש"י) מקרבינן ליה לקטליה.

השני במשנה שאחריה: ההורג נפש שלא בעדים מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ. ומעמידין בגמ' דהיינו כגון שישנה עדות מיוחדת, או שלא בהתראה, או שאיתכחוש בכדיקות ולא איתכחוש בחקירות. ומבואר שם בגמרא שאופן ההכנסה אחד הוא בשתי המשניות „אידי ואידי נותנין

לו לחם צר ומים לחץ עד שיוקטן מעיינו והדר מאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת".

והשלישית כבריייתא בגמ' שם: "התרו בו ושתק התרו בו והרכין ראשו פעם ראשונה ושניה מתרין בו שלישית, כונסין אותו לכיפה, אבא שאול אומר אף בשלישית מתרין בו, ברביעית כונסין אותו לכיפה".

והנה באופן השלישי של הברייתא לא הוזכר כלל מה מאכילין אותו וכו', וגם הגמ' לא ביארה ע"ז שהוא דומה לאחרים. וראיתי במאירי שמבאר בפשטות שגם כאן כוונת ההכנסה לכיפה הוא על הדרך שהתבאר. ויש להביא ראיה לדבריו מדברי התוספתא (פי"ב מסנהדרין, ה"ד) כי שם מפורש בדברי אבא שאול, "וברביעית כונסין אותו לכיפה ונותנים לו לחם צר ומים לחץ", והרי אבא שאול מחולק עם חכמים רק בזה שלדעתו אין מכניסין אותו בשלישית אלא ברביעית, אבל לא באופן ההתנהגות אתו בכיפה.

ב. אבל מהרמב"ם משמע שסובר שבאופן השלישי הנ"ל רק מכניסין אותו לכיפה ויושב שם בצער עד יום מותו. אבל אין מאכילין אותו את הלחם צר והשעורין, כי באופנים הראשונים מדייק בפסקיו (בפ"ד מהל' רוצח, ה"ח ובפ"ח מסנהדרין ה"ד) לכתוב מפורש בשניהם שמאכילין אותו לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיו ויחלה ואח"כ מאכילין אותו שעורין עד שכריסו נבקעת מכובד החולי. ואילו בדין האופן השלישי של התרו בו ושתק או הרכין ראשו פוסק (בפי"ה מהל' סנהדרין, ה"ה) בסתם "שכונסין אותו לכיפה עד שימות". ומתוך שלא פורט גם כאן מה מאכילין אותו וכו', משמע לכאורה מזה שסובר שכאן לא מאכילין, ואף שאפשר לומר שהסתמך בזה על מה שפורט בהלכה הקודמת (בה"ד). אבל בפשטות דברי הרמב"ם לא משמע כן, כי ההכנסה לכיפה, והמאכילין אותו, המה שתי דינים מיוחדים שאינם תלויים אחד בשני. אלא שמ"מ צריכים להבין במה שונה דין שלישי זה משני דיניו הקודמים.

ונלענ"ד לומר עפ"י דברי הרמב"ם שם (בפ"ד מהל' רוצח, הל' ח', ט') דדין הורג נפשות ולא היו שם עדים רואין אותו כאחת או שהרג בפני עדים שלא בהתראה וכו' שמאכילין אותו וכו' שכותב: "ואין עושים דבר זה לשאר מחויבי מיתת ב"ד אבל אם נתחייב מיתה ממיתין אותו ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו שאע"פ שיש עונות חמורין משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים וכו'". ולכאורה סותר הרמב"ם בזה את דבריו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ה הנ"ל שכותב דין הכנסה בכיפה בהתרו בו והרכין בראשו או שתק ולא קיבל עליו התראה בסתם על כל מי שעבר על איסור כרת או מיתת בית דין. ומובן שאין מקום לחלק שבהל' רוצח המדובר כשלא התרו בכלל, ובהל' סנהדרין הרי המדובר שהתרו בו אלא ששתק, כי הרי הרמב"ם שם פוסק בהחלטיות שבשאר מחויבי מיתת ב"ד אין דין זה של הכנסה לכיפה אלא "אם נתחייב מיתה ממיתין אותו ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו", ועוד שהרי בלא היו שם עדים רואין אותו כאחת, המדובר בהל' רוצח שם, גם כן התרו בו וגם קיבל עליו התראה, אלא שלא ראו כאחת, רק בזה אחר זה, וגם על נידון זה מסיק שאין עושין כן אלא ברוצח.

ג. משום כך נלענ"ד לומר שכוונת הרמב"ם בהל' רוצח במה שכותב „שאין עושין דבר זה לשאר מחוייבי מיתת ב"ד" כוונתו „דבר זה" שפירש בההלכה הקודמת, דהיינו ההכנסה לכיפה והאכלת לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מייעהו יאח"כ האכלת שעורין עד שתבקע כריסם מכובד החולי, כל זה אין עושין באמת כי אם להורג נפשות. אבל הכנסה לפה לבד מבלי שום פעולה מעשית נוספת שתקרב מיתתו שפיר עושין במקרים מיוחדים גם בשאר מחוייבי מיתת ב"ד, וז"ש „ואם אינו חייב מיתה פוטרינ אותו" כוונתו שפוטרינ אותו מכל פעולה מעשית המקרבת המיתה.

ולפ"ז מסולקת הסתירה שבדברי הרמב"ם, כי בפ"ח מהל' סנהדרין כשמדבר בסתם מכל מחוייבי מיתת ב"ד ולא רק מהורג נפש, הרי אינו מזכיר באמת מהפעולות המעשיות המקרבות המיתה דהיינו האכלת לחם צר ושעורים, כי אם כותב בסתם „כונסין אותו לכיפה עד שימות", ופעולה זו לבד עושים באמת אפילו לשאר מחוייבי ב"ד.

ולפ"ז מובן יפה במה ששונה דין זה משני דיניו הקודמים, של הורג נפש ומי שלקה ושנה על איסור כרת ועבר בפעם השלישית, והיינו כפי הסברת הרמב"ם הנ"ל בהל' רוצח שהורג נפש חמור ביותר משאר מחוייבי מיתת ב"ד. וגם הכרת במי שלקה ושנה חמור מהכרת שכאן, כי שם הרי נוסף למה שגברא בר קטלא הוא, גם לקה ושנה, שזה מחמיר הרבה בדינו, וכאן בשתק או הרכינ ו'אשו. הרי אף לא לקה עדנה, כמבואר ברמב"ם שאין מלקין איהו.

והרמב"ם פסק בזה כסתמא דגמ' שלא הזכירו בהתרו בו ושתק כי אם עונש של הכנסה לכיפה בלבד, ואף בתוספתא הרי נזכר זה שנותנין לחם צר רק בדברי אבא שאול, ולא בדברי רבנן. ויש לומר שהרמב"ם פירש שרבנן מחולקים על אבא שאול גם בזה. (ואף בדברי אבא שאול גופא בתוספתא שם מצינו חילוק בין התרו ושתק לבין לקה ושנה, שגבי התרו ושתק מזכיר רק „שנותנים לו לחם צר ומים לחץ" שנה לא מביא המיתה, וגבי לקה ושנה מזכיר „מאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת").

ד. סוג מאסר זה של הכנסה לכיפה הוא דין תורה, וכדאייתא בגמ' שם בסנהדרין (פ"א, ע"ב) „והיכא רמיזא אמר ריש לקיש תמותת רשע רעה" ופירש"י „ודאי הלכה למשה מסיני הוא הך עונש דכיפה ומיהו היכא רמיזא מקצת". וכן בחי' הרין אחרי שנסתפק בזה אם מתקנת חכמים כענין שאמרו מכין ועונשין שלא מן התורה, או הוא הלכה למשה מסיני, מסיק שמשמע ודאי שהללמ"מ הוא, ומוכיח זה משאלת הגמ' „מנלן", עיי"ש.

ה. ברמב"ם מצינו עוד סוג מאסר חמור של מצור ומצוק שנים רבות עבור גרימת רציחת נפש, שכפי הנראה מדבריו מתקנת חכמים כענין שאמרו מכין ועונשין שלא מן התורה, והוא ברמב"ם (פ"ד מהל' רוצח, ה"ה). המדובר שם בשוכר הורג להרוג חברו, או שולח עבדיו, או שכופתו ומנקהו לפני הארי, ואחרי שמבאר שם ובהלכה הקודמת שכל אלו שאינם מחוייבים מיתת ב"ד אם רצה. מלך ישראל להרגם בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו, וכן אם ראו ב"ד להרגם בהוראת שעה אם היתה השעה צריכה לכך יש להם רשות כפי מה

שיראו, מוסיף וכותב בהלכה זו „הרי שלא הרגם המלך ולא היתה השעה צריכה לכך לחזק הדבר הרי ב"ד חייבין מ"מ להכותם מכה רבה הקרובה למיתה לאסרו במצור ובמצוק שנים רבות ולצערן בכל מיני צער כדי להפחיד ולאיים על שאר הרשעים שלא יהיה הדבר להם לפוקה ולמכשול ויאמר הריני מסבב להרוג אויבי כדרך שעשה פלוני ואפטר" עכ"ל. הרי לפנינו עוד סוג מאסר חמור עבור סיבוב הריגת נפש, וסוג זה כל עיקרו מתקנת חכמים כדי להפחיד ולאיים על שאר הרשעים.

ומה מאד תושלם הבנת צורת תקנה חמורה זו בכדי להפחיד על הרשעים. אם נצטרף לזה את דברי הרמב"ם במקום אחר (פ"ד מהל' רוצח. הל' ט'): הלא כה דבריו: צא ולמד מאחאב עובד ע"ז שהרי נאמר בו רק לא היה כאחאב, וכשנסדרו עונותיו וזכויותיו לפני אלקי הרוחות לא נמצא עון שחייבו, כליה ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו אלא דמי נבות שנאמר ותצא הרוח ותעמד לפני ד' זה רוח נבות, ונאמר לו תפתה וגם תוכל, והרי הוא הרשע לא הרג בידו אלא סיבב, קל וחומר להורג בידו.

(ב) מאסר לזמן מסוים.

במועד קטן (ט"ז, ע"א): ומנלן דכפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה דכתוב הן למות הן לשרושי הן לעונש נכסין ולאסורין, רש"י מפרש דפי' ואסרינן היינו „שקושרין אותו על העמוד להלקותו" וכן מפרש בחידושי הר"ן, ולפי"ז אין שום הוכחה מכאן לענין אם יש רשות ביד ב"ד גם לאסור בבית האסורים. אבל מהרמב"ם משמע שפירש הכוונה „ואסרינן" שהוא לאסור בבית האסורין, והוא ממה שפוסק (בפכ"ד מהל' סנהדרין, ה"ט) וז"ל „וכן יש לכפות ידים ורגלים ולאסור בבית האסורים ולדחוף ולסחוב על הארץ שנאמר הן למות הן לשרושי הן לעונש נכסים ולאסורים". הרי משמע מזה בהדיא שהרמב"ם פירש הכוונה של „ולאסורין" דהיינו לאסור בבית האסורים.

וכן פירש הפוסק הג"ל גם הריב"ש הנ"ל שהכאתי בפרק הקודם אות ה' ע"ש. סמכות זאת לבית דין לשים אדם במאסר בתורת עונש, נפסק גם בטור חו"מ סי' ב' ובלבוש ובסמ"ע חו"מ שם סק"ח ואורים ותומים ס"ק ה'. יתר על כן מצינו ברא"ש מו"ק שם (סי' ה') שכותב וז"ל: „גירסת הגאונים מאי הרדפה אמר רב פפא נצבי דקני, פירש גאון שקושרים קנים זו לזו וחובשין אותו בדיניהם כדי שלא יעמוד בבית האסורין בריוח ולא ילך לכאן ולכאן, וגם לא יוכל לחכך כעין קסדא שעושיין לחבושים", עכ"ל. בלשונו: הכנסה לצינוק. למדנו מכל זה שכח חכמים ככח תורה הן לאסור בתורת עונש והן להכניס בצינוק בתורת עונש.

ונסיים בכל זה בלשונו של הרמב"ם שם בפכ"ד מהל' סנהדרין, הל' י':
כל אלו הדברים לפי מה שיראה הדיין שזה ראוי לכך ושהשעה צריכה. *

* פשוט הוא שמושג זה של „השעה צריכה", כשם שהוא כולל את הצורך להתחשב במדה שעבירה זו פרוצה היא ביותר ויש צורך לנקט באמצעים חריפים בכדי להפסיקה, כן הוא מכויין גם לצורך להתחשב עם מושגי הדור על חומר הענשים. כך לדוגמא בימינו אלה,

ובכל יהיו מעשיו לשם שמים ואל יהיה כבוד הבריות קל בעיניו, שהרי הוא דוחה את לא תעשה של דבריהם וכ"ש כבוד בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקים בתורת האמת שיהיה זהיר שלא יהרס כבודם אלא להוסיף בכבוד המקום בלבד שכל המבונה את התורה גופו מחולל על הבריות והמכבד את התורה גופו מכובד על הבריות. ואין כבוד התורה אלא לעשות על פי חוקיה ומשפטיה.

ס י כ ו

(א) מי שעבר עבירה שמתחייבים עליה מיתה יש חיוב לאסרו מיד עד לביורר המשפט, ואפילו אם טעון עוד ביורר אם עצם העבירה היא בכלל כזאת שחייבים עליה מיתה.

(ב) אפילו אם הנאשם ממציא ערבות מספיקה שלא יברח ויפיע בזמנו למשפט, אין לשחררו בערבות.

(ג) רשות המאסר ישנו משעה שבאו עדים לפני ב"ד ואומרים שראו לפלוני שעבר על עבירה פלונית, ואע"פ שעדיין לא קבלו ב"ד את עדותם ולא חקרו אותם, אבל אם לא באו עדים אלא שיצא קול שפלוני עבר עבירה פלונית, אין רשות לבזותו ולאסרו על סמך זה בלבד.

(ד) נאשם שאינו מקיים מה שהוטל עליו עפ"י צו בית דין, יש לבית דין כח לאסרו בתורת אמצעי שיקיים מה שהוטל עליו.

(ה) יש אומרים שאין לאסור עבור אי-תשלום חוב אפילו כשיש לו ללוה נכסים ואינו רוצה לשלם, ויש אומרים, והיא דעת רוב הפוסקים, שבאופן זה שפיר יש לאסרו, ורק כשאין לו לשלם אזי אין לאסרו; אם לא שנשבע הלוה על כך בזמן ההלוואה וקיבל על עצמו שאם לא יפרע יאסרוהו.

(ו) גם כשאין ללוה לשלם אעפ"י שמן הדין אין לאסרו, מכל מקום יש יכולת לתקן תקנה שיוכלו לאסור אף בכהאי גוונא, כשרואים בתקנה זו תקנת-השוק מפני הרמאין ושלא לנעול דלת בפני לוויין, ומ"מ כל שידוע בביורר שהלוה שלפנינו הוא אדם נאמנותמיד נשא ונתן באמונה, וכעת יד ד' היתה בו שירד מנכסיו, וכיוצא בו אין לאסרו.

(ז) אפשר לתוקק חוק לאסור עבור אי-תשלום מסים.

(ח) ההורג נפש במזיד ולא היו שם עדים רואים כאחת, או שלא התרו בו, או שהוכחו העדים בבדיקות ולא בחקירות, אף שבכה"ג אין דמו מסור ביד ב"ד לפסוק עליו עונש מות, בכל זאת לא ינקה, אלא אוסרין אותו בחדר צר שהוא מלא קומתו ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מיעיו ויחלה ואח"כ מאכילין אותו שעורין עד שכריסו נבקעת מכובד החולי.

(ט) השוכר בן אדם להרוג חברו, וכל כדומה לזה שגרם לו הריגה, השוכר והמסבב אינו מתחייב במיתת ב"ד, אבל אם רצה המלך להרגו בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו, וכן אם ראו ב"ד צורך להרגו בגלל צורך השעה בכדי לגדור הפרצה יכולים גם כן להרגו.

עצם שלילת החופש מאדם מבלי לצרף לזה שום עינוי נוסף, נחשבת לדרגת עונש המספיקה להניא את העבוינים מלהפיק זממם. (העורך).

י) אם לא הרגו המלך, וגם לא ראו ב"ד צורך שעה לכך, בכל זאת לא ינקה השוכר בעונש חמור, אלא ב"ד חייבין להכותו מכה רבה הקרובה למיתה ולאסרו במצוד ובמצוק שנים רבות ולצערו בכל מיני צער, והכל כדי להפחיד ולאיים על שאר הרשעים שלא יהיה להם הדבר לפוקה ולמכשול לומר הריני מסבב להרוג אויבי כדרך שעשה פלוני ויפטר.

יא) יש כח ביד הדיין לפסוק על עבריין עונש מאסר, ולפי הצורך אף להכניסו בצינוק.

יב) כל מיני העונשים שהדיין פוסק צריך שיהא מעשיו לשם שמים ולא יהא כבוד הבריות קל בעיניו.